

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата філологічних наук,
доцента, завідувача кафедри східноєвропейських мов
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки України

Івасишиної Тетяни Анатоліївни

на дисертацію **Карнауха Сергія Васильовича**

«Лінгвосугестивні технології інформаційної війни»,

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 «Філологія»

Актуальність теми дослідження. Висвітлена в дисертаційній роботі тема наукового пошуку є важливою та особливо актуальною, присвячена комплексному дослідженню лінгвосугестивних технологій інформаційної війни, а теоретико-методологічні підходи розвідки орієнтовані на вирішення нагальних практичних питань забезпечення безпеки Держави. Повномасштабна російська агресія проти України демонструє не лише територіальні претензії країни-агресорки, а й спроби переформатувати концептуальну картину світу української нації, знецінивши її базові смисли. Триває війна і в інформаційному просторі, де російська пропаганда активно використовує дискурси з високим рівнем сугестивності, що системно й непомітно впливають на поведінку та ціннісну систему різних цільових аудиторій. Реалії війни кидають виклик перед лінгвістами щодо вивчення лінгвосугестивних технологій впливу країни-агресорки та випрацювання контрсугестивних технологій відповідей на них.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна праця спрямована на реалізацію положень Стратегії забезпечення державної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022, Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. Обрана тема відповідає п.п. 1 і 24 Основних напрямів наукових та науково-технічних досліджень у системі Служби безпеки України, затверджених наказом Центрального управління СБ України від 08.04.2017 р. № 209.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії СБ України 16.11.2021 р., протокол № 03, уточнено 27.02.2025 р., протокол № 02.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Валідність результатів дослідження підтверджує потужна емпірична база, зокрема 6 тис. 834 публікації з ключовими лексемами *СВО, Україн, 516 публікацій із ключовим українствууюц*, представлених у російському медіапросторі у період 2022-2025 рр., 2 тис. 666 публікацій – за запитом *валькир Киев*, 380 публікацій за запитом *Призрак Киев* – у період лютий – липень 2022 року. Ці матеріали отримані за допомогою автоматизованого аналітичного сервісу для оцінки інформаційного резонансу Attack Index. Окрім цього, дисертант проаналізував 5 тис. 750 дискурсивних фрагментів, представлених в інтернетних ресурсах Сухопутних військ ЗС України – ютубі, фейсбуці, інстаграмі; 73 одиниці друкованої інформаційної продукції (43 одиниці, розробленої Центром, 30 одиниць – російської пропагандистської продукції, отриманої під час польових досліджень); 4 законодавчі документи країни-агресорки, що обґрунтовують механізми інформаційної війни; офіційний сайт мережевої гри *Escape from Tarkov*. Лексикографічні параметри підтверджувалися посередництвом етимологічних, тлумачних, енциклопедичних, військово-політичних словників (українськомовних – 9, англійськомовних – 6). Також автор використав власний досвід за час проходження служби в Центрі моніторингу інформаційного простору та протидії Штабу Командування СВ ЗС України.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертант вибрав важливу й актуальну тему дослідження, правильно визначив мету, окреслив завдання наукової розвідки, а оригінальність та новизна не викликають сумнівів.

Значущість дослідження для науки і практики, шляхи його використання. Робота вміщує нові, раніше не захищені наукові положення та висновки, вирізняється теоретичною та прикладною спрямованістю. Викладені дисертантом висновки й матеріали аналізу застосовано в діяльності Центру моніторингу інформаційного простору та протидії Штабу Командування СВ ЗС України в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації. Отримані результати дослідження також упроваджено в освітній процес і

наукову діяльність Національної академії СБ України (акт впровадження від 21.05.2025 р.).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертаційна робота характеризується чіткою структурою, містить анотації (українською і англійською мовами), перелік умовних скорочень, вступ, три розділи, поділені на підрозділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаної літератури й додатки. Джерельна база засвідчує фундаментальність дослідження та скрупульозний підхід автора до опрацювання вихідних даних. Робота містить таблиці, скриншоти, що суттєво увиразнюють виклад тексту. Назва дисертації корелює з метою та поставленими завданнями, чітко відповідає змісту теоретичної частини.

Мета роботи полягає у визначенні типології, специфічних ознак лінгвосугестивних технологій інформаційної війни на основі мультимодального дискурс-аналізу та в установленні особливостей застосування контрсугестивних технологій проактивної протидії ворожим впливам під час вторгнення російської федерації в Україну. Відповідно до мети наукової студії визначено шість завдань, які чітко сформульовані й дають повне уявлення про проведену дослідницьку роботу. Об'єкт та предмет дисертації відповідають меті й окресленим завданням. Варто підкреслити, що структура дисертації та основний текст подано відповідно до чинних вимог. У вступі автор ґрунтовно виписав поняттєвий апарат (об'єкт, предмет, мету, дизайн дослідження). Розділи дисертації структурно завершені, взаємопов'язані, вміщують логічні висновки, які відповідають їх змісту.

Перший розділ «Теоретичні засади дослідження лінгвосугестивних технологій інформаційної війни в сучасній лінгвістиці» дисертант присвятив вивченню теоретико-методологічних засад дослідження, аналізу наукового дискурсу, що стосується питання інформаційного протистояння, а також довів, що формування поняття *інформаційна війна* відбувалося в кілька етапів. Новацією є авторські визначення *інформаційна війна*, *лінгвістична сугестивна технологія*, *лінгвістична сугестивна техніка* та *лінгвістичний сугестивний прийом*. Методологічною основою висвітлення лінгвосугестивних технологій інформаційної війни дослідник обрав мультимодальний аналіз нарративного

дискурсу, застосувавши двовекторну проєкцію – дослідження лінгвосугестивних впливів російської федерації в інформаційній війни проти України та вивчення проактивних контрсугестивних комунікацій на матеріалі практичної діяльності Центру у період 2022-2024 років. Теоретичні положення й методологія наукового пошуку підтверджені в роботі реальними комунікативними кейсами російсько-української війни, що були предметом професійної діяльності автора дисертації.

У другому розділі *«Лінгвосугестивні впливи РФ в інформаційній війні проти України»* дисертант з'ясував, що доктринальні документи російської федерації системно впроваджують поняттєвий апарат інформаційної війни в концептуальну картину світу росіян і мешканців ТОТ та закріплюють алгоритм лінгвосугестивних впливів. Визначив, що у пропагандистському дискурсі російської федерації активно використовуються як жанрові формати друкованої продукції (газети, листівки, плакати, брошури), так і віртуальний формат мережових ігор. Кожний жанровий формат виконує своє лінгвосугестивне завдання: газети об'єктивують ідеологічну матрицю російського вторгнення в Україну; листівки – у короткостроковій, а бігборди і плакати в середньостроковій перспективі навіюють моделі бажаної поведінки українців (здатися в полон, співпрацювати з окупантами) і російських солдатів (наступ, смерть як героїчний вчинок), мережові ігри – налаштовують гравців на участь у воєнних діях проти України, для цього активно використовується лінгвістичний ландшафт. Довів, що жанрово-стилістичні модифікації епістолярію (тематичні листівки й листівки звернення) використовуються з маніпулятивною метою для залучення громадян російської федерації та мешканців ТОТ до участі у війні. Жанр модифіковано за рахунок мультимодальності дискурсу, який він обслуговує.

На особливу увагу заслуговує *третій розділ «Проактивність контрсугестивних комунікацій центру моніторингу інформаційного простору та протидії штабу командування сухопутних військ ЗС України в умовах війни»*, в якому дисертант розглядає когнітивно-прагматичний та мультимодально-дискурсивний підходи, що були провідними в розбудові Центром контрсугестивних відповідей на деструктивні впливи ворога. Аналізуючи кожен

зі стратегій, дослідник визначив конкретні тактики лінгвістичних контрсугестивних технологій, що ефективно сприятимуть спростуванню фейків російської пропаганди.

Завершують наукову студію ґрунтовні та важливі *висновки*, які резюмують дослідження лінгвосугестивних технологій інформаційної війни, що демонструє прикладні можливості лінгвістики у сфері забезпечення безпеки Держави і сприяє глибокому розумінню окремих питань мультимодального дискурсу-аналізу, теорії мовленнєвих жанрів, лінгвокультуроології та лінгвопрагматики.

Представлені в роботі результати дослідження отримали належну й достатню апробацію на чотирьох наукових заходах. Основні теоретичні положення і практичні здобутки, що їх послідовно висвітлено в трьох розділах дисертації, оприлюднено у 9 публікаціях: 4 статті в наукових фахових виданнях, 2 довідникові видання, 2 тез доповідей, 1 навчальний посібник.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота, автором якої є Карнаух Сергій Васильович, відповідає усім вимогам, які визначені до такого типу наукових досліджень. Не встановлено критичних порушень академічної доброчесності (самоплагіату, академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації), а також не було виявлено текстових запозичень. На цій підставі дисертацію С.В. Карнауха можна визнати самостійно виконаним науковим дослідженням, а усі ідеї та наукові положення, викладені автором, отримані ним особисто.

До основних здобутків та досягнень, що засвідчують новизну пропонованого дослідження, авторський підхід й особистий внесок належать такі: рецензована дисертація є першою комплексною розробкою лінгвосугестивних технологій інформаційної війни, за результатами якої сформульовано та обґрунтовано низку нових концептуально важливих положень і висновків щодо практичного використання лінгвістичних підходів до аналізу російської пропагандистської діяльності та вироблення проактивних контрсугестивних механізмів протидії їй. Доведено, що жанрово-стилістичні модифікації епістолярію російська пропаганда використовує для залучення

цільових аудиторій до участі у війні проти України. В українських контрсугестивних дискурсах жанр епістолярію використовується для сакралізації родинних взаємин, створення образу героя, який захищає Державу.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Рецензована робота Карнауха Сергія Васильовича заслуговує на високу оцінку, проте як справжнє оригінальне дослідження продукує дискусійні аспекти. Звернемо увагу на ті положення, що викликали певні критичні міркування і мають дискусійний характер.

1. На с. 39 автор наголошує, що «через сугестивний вплив настанови можна закріпити (легка маніпуляція), створити (маніпуляція середнього рівня), змінити (складна маніпуляція)», й розглядає лінгвосугестивний вплив пропаганди російської федерації як деструктивну маніпуляцію. Водночас, контркомунікація й терапевтична комунікація Сухопутних військ ЗС України, що проаналізовано в розділі 3, теж є маніпуляцією. Було б доцільно розрізнити деструктивну й конструктивну спрямованість маніпулятивних впливів.

2. У підрозділі 3.3 детально прописано алгоритм створення міських легенд «Привид Києва» й «Валькірії Києва». Дисертант проаналізував етимологію лексем *привид* і *валькірія*, що пов'язана з концептом *СМЕРТЬ*. За Великим тлумачним словником сучасної української мови «*Привид* – 1. Дух померлого, який привиджується деяким людям; *фольк*. Персонаж народних казок, легенд і т. ін., який уособлює дух померлого. 2. Неясні, ледве окреслені контури чого-небудь. 3. Що-небудь нереальне, часом оманливе»; *Валькірії* (з давньоісл. *Valkyrja*, у множині *valkyrjur* – та, що забирає загинлих) – у давньоскандинавській міфології – надприродні істоти, войовничі вершниці, жінки-богині, які на полі бою розподіляли перемогу і смерть. З огляду на велику міфологічну скарбницю та українську духовну спадщину, які ще можна було б використати образи для створення героїв міських легенд?

3. У праці проаналізовано прагматичні можливості хештегів у просуванні українських наративів (підрозділ 3.2). Що становлять собою хештеги з лінгвістичного погляду – жанр, текст, дискурс?

Загальний висновок. Аналіз дисертації та публікацій дисертанта дає підстави для висновку, що наукова робота Карнауха Сергія Васильовича «Лінгвосугестивні технології інформаційної війни», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 «Філологія» є актуальною, завершеною, ґрунтовною та виразно відображає авторську й новаторську позицію, засвідчує аргументованість і достовірність отриманих результатів. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її автор – Карнаух Сергій Васильович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 «Філологія».

Офіційний рецензент:

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри східноєвропейських мов
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії СБ України

Тетяна ІВАСИШИНА